

УДК 330.322:336

О. В. Ситник,
старший викладач кафедри фінансів та кредиту,
Приватний вищий навчальний заклад "Міжнародний університет фінансів"

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЇЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ

O. Sitnik,
senior teacher of department of finances and credit,
Private higher educational establishment "International University of Finance"

ECONOMIC ESSENCE OF INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF ENTERPRISE AND ITS DESCRIPTION

У статті визначено основну проблематику теоретико-методологічних засад інвестиційної привабливості, розглянуто сутність інвестиційної привабливості підприємства з різних точок зору, виділено основні підходи до змісту досліджуваної категорії. Досліджено зміст інвестиційної привабливості з макро-, мікро- та мезорівнях. Визначено основні сутнісні характеристики інвестиційної привабливості підприємства. Подано авторську класифікацію інвестиційної привабливості підприємства.

In the article certainly basic problematiku teoretiko-methodological principles of investment attractiveness, essence of investment attractiveness of enterprise is considered from the different points of view, the basic going is selected near maintenance of the probed category. Investigational maintenance of investment attractiveness from makro-, mikro- and mezorivnyakh. Certainly basic essence descriptions of investment attractiveness of enterprise. Author classification of investment attractiveness of enterprise is given.

Ключові слова: інвестиційна привабливість підприємства, інвестування, інтегральна характеристика, сукупність фінансово-економічних показників, інвестор, інвестиційний менеджмент.

Key words: investment attractiveness of enterprise, investing, integral description, aggregate of finansovo-ekonomichnikh indexes, investor, investment management.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У сучасній економічній літературі, присвяченій вивченню теоретико-методологічних основ інвестиційної привабливості, не існує єдиного підходу щодо визначення змісту економічної категорії як інвестиційна привабливість підприємства.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження у даній статті є теоретичне обґрунтування сутності інвестиційної привабливості підприємства при розгляді різних цілей інвестування та виділення її сутнісних характеристик.

АКТУАЛЬНІСТЬ

Розвиток фінансових інститутів та інтеграція України у світове економічне співтовариство істотно підвищують ува-

гу до інвестиційної привабливості підприємств. Інвестиційна привабливість є однією з ключових характеристик, яка обумовлює залучення підприємством інвестицій.

На сучасному етапі розвитку теорії інвестування розроблені й застосовуються різні підходи до визначення інвестиційної привабливості підприємства відповідно до певної, заздалегідь встановленої, мети інвестування.

Однак вони можуть призводити до суперечливих результатів у випадку їхнього застосування для визначення інвестиційної привабливості підприємства за іншої мети.

Ряд теоретичних і прикладних аспектів визначення інвестиційної привабливості підприємства вимагають подальшого дослідження. Головним чином це стосується питань, пов'язаних зі змістом категорії "інвестиційна привабливість", визначенням інвестиційної привабливості підприємств з позиції різних цілей інвестування.

У зв'язку з цим, особливої актуальності набуває дослідження теоретичних та практичних засад управління інвестиційною привабливістю підприємства.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичні аспекти інвестиційної привабливості знайшли відображення в наукових роботах таких вітчизняних економістів: І.О. Бланка, В.П. Савчука, С.І. Прилипко, Є.Г. Величко, А.Г. Завгороднього, Г.Л. Вознюка, Т.С. Смовженко, А.І. Черваньова, С. Лозової, А.Я. Єловича, А.А. Переседи, Р.А. Фатхутдінова, Г.П. Лайко, В.М. Хобта, О.В. Посилкіна, В. Ковальова, Н.А. Русак і В.А. Русак, В.Л. Іванова, Т. Лазарева, О.В. Буглака та ін.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

У наукових роботах вітчизняних економістів наведено велику кількість визначень інвестиційної привабливості, але не наведено жодного з основних підходів до розкриття змісту категорії "інвестиційної привабливості підприємства" з позиції різних цілей інвестування, не здійснено її класифікацію за певними ознаками саме усуненню цього недоліку і присвячена дана стаття

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

У сучасних умовах розвитку економіки України та її структурної перебудови особливе значення має оновлення виробничого потенціалу підприємства. Необхідною передумовою його прискорення і забезпечення на цій основі сталого й конкурентоспроможного функціонування і розвитку підприємств є достатність інвестиційних ресурсів та можливість їх залучення з урахуванням інвестиційної привабливості підприємств.

Вперше поняття інвестиційна привабливість об'єкта (країни, регіону, галузі, підприємства) з'являється на території колишнього СРСР у 80—90-х роках ХХ ст. Воно було запропоноване білоруськими вченими Н.А. і В.А. Русаками в роботі "Інвестиції на підприємстві". Під інвестиційною привабливістю об'єкта вони розуміли доцільність вкладень в нього вільних грошових засобів [3].

Більш повне за змістом і формою трактування було запропоновано російським вченим В.В. Косовим в роботі "Інвестиції" в 1989 році. Він подає трактування інвестиційної привабливості країни як сукупність політичних, правових, економічних та соціальних умов, що забезпечують інвестиційну діяльність вітчизняних та зарубіжних інвесторів [4].

Тоді як на території вже незалежної України, поняття інвестиційна привабливість підприємства, вперше було сформульоване та законодавчо закріплено наказом №22 від 23.02.1998 року Агентством з питань банкрутства в "Методиці інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємства та організації" [1].

Відповідно до неї, "Інвестиційна привабливість підприємства — це рівень задоволення фінансових, виробничих, організаційних та інших вимог чи інтересів інвестора щодо конкретного підприємства, яке може визначатися чи оцінюватися значеннями відповідних показників, у тому числі інтегральної оцінки".

У сучасній економічній літературі на сьогодні існує ціла низка підходів до визначення сутності інвестиційної привабливості. Їх аналіз дає можливість сформулювати два основні підходи щодо трактування сутності інвестиційної привабливості та механізму управління нею:

— 1-й підхід — це трактування інвестиційної привабливості як інтегральної характеристики окремих підприємств з певними особливостями;

— 2-й підхід — як сукупність певного набору характеристик підприємства.

І.О. Бланк, визначає інвестиційну привабливість підприємства як інтегральну характеристику окремих компаній (фірм) об'єктів майбутнього інвестування з позиції перспективності розвитку, обсягу і перспектив збуту продукції, ефективності використання активів і їх ліквідності, стану платоспроможності та фінансової стійкості [2].

Таку ж думку висловлює і В.Л. Іванов [5].

З думкою І.О. Бланка погоджується С. Лоза, хоча зазначає, що інвестиційна привабливість підприємства це інтегральна характеристика окремих підприємств як об'єктів майбутнього інвестування з позиції перспективності розвитку, обсягів і перспектив збуту продукції, ефективності використання активів, їх ліквідності, стану платоспроможності і фінансового стану [6].

Дещо іншу думку має А.Я. Єлович, оскільки розуміє під інвестиційною привабливістю інтегральну характеристику підприємства як об'єкту майбутнього інвестування, що відображає економічну цінність підприємства і ступінь його відповідності складившимся цілям інвестора [9].

Т.В. Майорова значно розширює поняття інвестиційної привабливості, як інтегральну характеристику з точки зору наявного фінансового стану, можливостей розвитку техніко-економічного та організаційного рівня виробництва, соціальної безпеки та інформаційної забезпеченості [7].

Досить широко трактує інвестиційну привабливість підприємства О.В. Стащук: "це економічна та соціально-економічна доцільність інвестування, підвищення ефективності залучення інвестиційних ресурсів для розвитку підприємства, що базується на узгодженні інтересів та можливостей інвестора та реципієнта для забезпечення досягнення цілей для кожного з них при прийнятному рівні доходності та ризику інвестицій" [8].

Інші автори такі, як: В.П. Савчук, С.І. Прилипко, Є.Г. Величко визначають інвестиційну привабливість підприємства як сукупність характеристик його фінансово-господарської та управлінської діяльності, перспектив розвитку та можливості залучення інвестиційних ресурсів [9].

А.Г. Завгородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко вважають, що інвестиційна привабливість — це узагальнена характеристика переваг і недоліків інвестування окремих об'єктів чи напрямів з позиції конкретного інвестора. При цьому відрізняють інвестиційну привабливість окремих регіонів, галузей економіки, реальних проектів, окремих фінансових (фондових) інструментів [10].

Дещо по-іншому трактує інвестиційну привабливість А.І. Черваньова, а саме інвестиційна привабливість підприємства характеризується сукупністю показників його фінансово-економічного стану, на основі аналізу яких потенційний інвестор може прийняти управлінське рішення щодо доцільності вкладення вільних засобів у розвиток цього підприємства без значного ризику їх втрати або неотримання очікуваного доходу на інвестований капітал [4].

На думку М.Н. Крейніної, інвестиційна привабливість підприємства — рівень задоволення фінансових, виробничих, організаційних та інших вимог чи інтересів інвестора щодо конкретного підприємства, яке може визначатися чи оцінюватися значеннями відповідних показників, у тому числі інтегральної оцінки [12].

Суттєво звужують поняття "інвестиційної привабливості" П.Т. Саблук, М.І. Кісіль, та зводять його до "можливості створення на підприємстві умов для реалізації інвестиційного проекту і забезпечення оптимального співвідношення між ефективністю вкладень і рівнем ризику" [13].

На противагу їм, Н. Макарій розглядає інвестиційну привабливість у широкому розумінні як: "справедливу кількісну та якісну характеристику зовнішнього та внутрішнього середовища об'єкта потенційного можливого інвестування [14].

На думку О.В. Виноградової, інвестиційна привабливість — справедлива кількісна та якісна характеристика зовнішнього і внутрішнього середовища об'єкта потенційно можливого інвестування [15].

Дещо іншу думку мають В.С. Михайлов, О.В. Крехівський та Т.О. Харламова. Вони вважають, що інвестиційна привабливість підприємства — це важлива характеристика не лише для внутрішнього інвестора (резидента), а й для зовнішнього (нерезидента), який має певні інтереси та плани щодо вкладення прямих чи портфельних інвестицій в українські підприємства, тобто мова йде не лише про реальні інвестиції, але й про фінансові інвестиції [16].

В.А. Соболев та І.В. Кошилев визначають інвестиційну привабливість, як загальну характеристику виробництва, що може забезпечити найефективнішу реалізацію інвестиційної стратегії інвестора [17].

О.В. Пирог визначає інвестиційну привабливість підприємства як загальну характеристику переваг і недоліків інвестування окремих напрямків та об'єктів, з позиції конкретного інвестора [18].

На противагу їм, О.П. Коюда розглядає інвестиційну привабливість з позиції перспективного розвитку підприємства та можливості залучення інвестиційних ресурсів. Тобто, розглядається можливість розвитку підприємства без залучення стратегічного інвестора і за рахунок залучення кредитних ресурсів.

Цікавою є думка Н.С. Краснокутської, яка визначає інвестиційну привабливість підприємства як сукупність економіко-психологічних характеристик його діяльності, які задовольняють вимоги інвестора [19]. Тобто, пов'язує інвестиційну привабливість з психологічним кліматом, рівнем корпоративної культури підприємства, рівнем розвитку управлінських якостей менеджменту тощо.

Згідно з нормативними документами, інвестиційна привабливість підприємства визначається як рівень задоволення фінансових, виробничих, організаційних та інших вимог чи інтересів інвестора щодо конкретного підприємства, яке може визначатися чи оцінюватися значеннями відповідних показників, у тому числі інтегральної оцінки. [1]. Тобто, процес оцінки інвестиційної привабливості підприємства знову зводиться до певних вимог та вподобань інвесторів.

Таким чином, багатогранність, широке розмаїття та суперечливість трактування сутності поняття "інвестиційна привабливість" пояснюється тим, що кожен з учасників процесу інвестування вкладає в нього свій зміст та розуміє його по-своєму.

Хоча, більшість дослідників сходяться на думці, що інвестиційна привабливість має розглядатися як багаторівнева система [20]. Згідно з даною точкою зору, інвестиційна привабливість — це сукупність суб'єктивних та об'єктивних умов, що сприяють або перешкоджають процесу інвестування на макро-, мезо- і мікрорівнях економіки [21].

На думку В.Калугіна, інвестиційна привабливість це сукупність об'єктивних і суб'єктивних умов, що сприяють або перешкоджають процесу інвестування національної економіки на макро-, мікро- та мезорівнях [22].

О. Носова виділяє інвестиційну привабливість держави, регіону та галузей економіки. Інвестиційна привабливість держави — сукупність політичних, правових, економічних і соціальних умов, що забезпечують інвестиційну діяльність вітчизняних і закордонних інвесторів. Інвестиційна привабливість регіонів — це інтегральна характеристика окремих регіонів країни з позиції ефективності здешевлення в них інвестиційної діяльності. Інвестиційна привабливість галузей економіки і видів діяльності — це інтегральна характеристика окремих галузей або видів діяльності з позиції ефективності їх функціонування [18].

Інвестиційну привабливість підприємства можна представити як таку його характеристику, що враховує супереч-

ливі цілі інвестора: максимальний прибуток при мінімальному ризику на певному об'єкті. З іншого боку, застосування принципів системного аналізу дозволяє визначити поняття "інвестиційна привабливість" як комплекс чинників і характеристик, які впливають на стан об'єкта господарювання. Існує і третій варіант тлумачення цього поняття: з позицій економіко-математичних методів інвестиційну привабливість складають показники, що характеризують ефективність роботи підприємства [22].

Отже, розглянувши все розмаїття підходів до тлумачення сутності інвестиційної привабливості підприємства, ми вважаємо за доцільне виділити наступні сутнісні характеристики інвестиційної привабливості підприємства як економічної категорії:

1. Інвестиційна привабливість — це результат узгодження інтересів інвестора щодо конкретного підприємства, яке може визначатися чи оцінюватися значеннями відповідних показників.

2. Інвестиційна привабливість розглядається як багаторівнева система.

3. Інвестиційна привабливість — це певне відображення впливу зовнішнього та внутрішнього середовища (тобто інвестиційного клімату та інвестиційного потенціалу) на фінансово-господарську діяльність підприємства.

4. Оцінка інвестиційної привабливості передбачає визначення інтегрального кількісного показника на підставі узагальнення сукупності кількісних і якісних її характеристик, що дозволяє встановити певну якісну критеріальну оцінку доцільності вкладання інвестиційних ресурсів у розвиток підприємства.

5. Інвестиційна привабливість підприємства — це справедлива кількісна та якісна інтегральна характеристика внутрішніх і зовнішніх можливостей об'єкта потенційного інвестування з позиції можливості залучення та використання інвестиційних ресурсів для свого розвитку і забезпечення максимізації економічного ефекту за мінімального інвестиційного ризику.

6. Інвестиційна привабливість розглядається з точки зору соціальної безпеки та інформаційної забезпеченості.

7. Оцінка інвестиційної привабливості підприємства проводиться для визначення соціально-економічної доцільності інвестування коштів в розвиток проекту.

Огляд спеціальної літератури з питань фінансового та інвестиційного менеджменту дав змогу виділити наступні види інвестиційної привабливості.

I. За рівнями оцінки інвестиційної привабливості виділяють:

— інвестиційна привабливість макро рівня (інвестиційна привабливість держави, регіону, галузі);

— інвестиційна привабливість мікро рівня (інвестиційна привабливість сфери діяльності об'єкта інвестування, підприємства).

II. За факторами формування інвестиційної привабливості:

— абсолютна (інвестиційна привабливість при якій між об'єктом інвестування та інвестором не існує будь-яких перешкод);

— відносна (інвестиційна привабливість згідно якої між об'єктом інвестування та інвестором існують певні групи перешкод);

III. За періодом оцінки:

— перспективна (інвестиційна привабливість підприємства можлива у майбутніх періодах за умов дотримання певних умов);

— поточна (інвестиційна привабливість на даний момент часу (період оцінки));

— потенційна (передбачає оцінку інвестиційного потенціалу підприємства з метою прогнозування інвестиційної привабливості на майбутнє).

- V. За специфікою галузі:
 — інвестиційна привабливість машинобудівних, авіаційних, транспортних підприємств;
 — інвестиційна привабливість будівельних компаній, торговельних підприємств.

ВИСНОВКИ

Отже, узагальнюючи вищевикладене, можна стверджувати, що представники вітчизняної економічної школи у більшості своїй під інвестиційною привабливістю розуміють інтегральну характеристику об'єкта майбутнього інвестування, або як сукупність показників фінансово-економічного стану, управлінської діяльності, що задовольняють інтереси інвесторів. Тоді як, вчені-економісти англо-американської школи такі, як Ю. Блех, Е. Брігхем, У. Гетц, У. Шарп взагалі не виділяють окремої категорії "інвестиційна привабливість підприємства".

Перспективи використання результатів дослідження. Цінністю отриманих результатів дослідження є визначення основних підходів до розкриття сутності інвестиційної привабливості, згідно різних цілей інвестування, а також виділені її сутнісних характеристик, що дозволить конкретизувати та розширити теоретичну базу з досліджуваного питання.

Література:

1. Бланк І.О. Управління інвестиціями підприємства. — К.: Ніка — Центр, 2003. — С. 83—93.
2. Боярко І.М. Оцінка інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання // Актуальні проблеми економіки. — №7. — 2008. — С. 90—99
3. Гаврилишин Б.Д., Мочерний С.В., Устенко О.А. Економічна енциклопедія. — К.: Академія. — 2002, с. 53.
4. Гайдучий А.П. Міжкраїнова оцінка інвестиційної привабливості аграрного сектору України // Актуальні проблеми економіки. — №4. — 2004. — С.100—107.
5. Завгородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий словник — третє видання виправлене та доповнене. — К.: Знання. — 2000, с. 373.
6. Іванов В.Л. Аналіз інвестиційної привабливості на основі комплексної оцінки фінансово-економічної діяльності // Економіка, менеджмент, підприємництво. — № 6. — 2001. — С. 11—15.
7. Калугин В. Оцінка інвестиційної привабливості // Бізнес. — № 19. — 2003. — С. 24.
8. Козаченко Г.В., Антіпов О.М. Управління інвестиціями на підприємстві: навчальний посібник. — К.: Знання. — 2004 р. — 298 с.
9. Краснокутська Н.С. Оцінка інвестиційної привабливості // Бізнес інформ. — №4. — 2000. — С. 62—65.
10. Лоза С.В. Інвестиційна привабливість (країни, регіону, підприємства) // Схід. — №9. — 2005. — С. 54—57.
11. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: навчальний посібник. — К.: ЦМЛ, 2004. — 376 с.
12. Макарий Н. Оцінка інвестиційної привабливості українських підприємств // Економіст. — № 10. — 2001. — С. 52—60.
13. Михайлов В.С., Крехівський О.В. Статистичні оцінки інвестиційної привабливості підприємств і організацій окремих регіонів, форм власності та галузей економіки // Статистика України. — № 3. — 2000. — С.18—26
14. Русак В.А., Русак Н.О. Финансовый анализ субъекта хозяйствования: справочное пособие. — Минск: Высшая школа, 1997. — 309 с.
15. Саблук П.Т., Кісіль М.І. Інвестиційна привабливість аграрно-промислового виробництва регіонів України. — К.: Знання. — 2005. — 475 с.

16. Савчук В.П., Прилипко С.І., Величко Є.Г. Аналіз та розробка інвестиційних проектів — К.: Абсолют-В. — 1999. — С. 26.

17. Соболев В.А., Кошилев І.В. Управління інвестиційними процесами // Економіка та держава. — № 10. — 2006. — С. 31—33.

18. Сташук О.В. Методичні засади оцінки інвестиційної привабливості підприємства // Проблеми науки. — № 3. — 2003. — С. 22—31.

19. Черваньов А.І. Менеджмент інвестиційної діяльності. — К.: Знання, 2006. — С. 45—47.

References:

1. Blank, I.O.(2003), Upravlinnyia investitsiyami pidpriemstva [Upravlinnyia investitsiyami pidpriemstva], Nika, Kyiv, Ukraine.
 2. Boyarko, I.M. (2008), "Estimation of investment attractiveness of subjects of menage", Aktualni Problems of Economy, vol. 7, pp. 90—99.
 3. Hawrylyshyn, B.D. Mocherny, S.V. and Ustenko, O. (2002), Ekonomichna entsiklopediya [Ekonomichna entsiklopediya], Akademiya, Kyiv, Ukraine.
 4. Gaydutsky, A.P. (2004), "Mizhkrainova otsinka investitsiyoi privablivosti agrarian sector of Ukraine", Aktualni Problems of Economy, vol. 4, pp.100—107.
 5. Zavorodniy, A.G. Voznyuk G.L. and Smovzhenko T.S. (2000), Finansovy vocabulary [Finansovy vocabulary], Knowledge, Kiyv, Ukraine.
 6. Ivanov, V.L. (2001), "Analiz investitsiyoi privablivosti on osnovi kompleksnoi otsinki finansovo-ekonomichnoi diyalnosti", Ekonomika, management, pidpriemnitstvo, vol. 6, pp. 11—15.
 7. Kalugin, V. (2003), "Otsinka investitsiyoi privablivosti", BIZNES-inform, vol. 19, p. 24.
 8. Kozachenko, G.V. and Antipov, O.M. (2004), Upravlinnyia investitsiyami on pidpriemstvi [Upravlinnyia investitsiyami on pidpriemstvi], Znannya, Kyiv, Ukraine.
 9. Krasnokutska, N.S. (2000), "Otsinka investitsiyoi privablivosti", BIZNES inform, vol. 4, pp. 62—65.
 10. Vine, S.V. (2005), "Investitsiyina privablivist (Kraina, regionu, pidpriemstva)", Skhid, vol. 9, pp. 54—57.
 11. Mayorova, T.V. (2004), Investitsiyina diyalnist [Investitsiyina diyalnist], CSL, Kyiv, Ukraine.
 12. Makariy, N. (2001), "Otsinka investitsiyoi privablivosti of Ukrainian of companies", Ekonomist, vol. 10, pp. 52—60.
 13. Mikhailov, V.S. Krehivsky, O.V. (2000), "Statistichni otsinki investitsiyoi privablivosti of companies i organizatsiy okremih regioniv, forms vlasnosti that Galuzo Economy", Statistics of Ukraine, vol. 3, pp. 18—26.
 14. Rusak, V.A. and Rusak, N.O. (1997), Finansovy analysis of a business entity [Finansovy analysis of a business entity], Higher School, Minsk.
 15. Sabluk, P.T. and Kisil, M.I. (2005), Investitsiyina privablivist agro-promyslova virobnitstva regioniv Ukraine [Investitsiyina privablivist agro-promyslova virobnitstva regioniv Ukraine], Knowledge, Kyiv, Ukraine.
 16. Savchuk, V.P. Prilipko, S.I. and Velichko, E.G. (1999), Analiz that rozrobka investitsiynih proektiv [Analiz that rozrobka investitsiynih proektiv], Absolute-century, Kyiv, Ukraine.
 17. Sobol, V.A. and Koshilev, I.V. (2006), "Upravlinnyia investitsiyimi processes", Ekonomika ta derzhava, vol. 10, pp. 31—33.
 18. Staschuk, O.V. (2003), "Metodichni ambush otsinki investitsiyoi privablivosti pidpriemstva", Problems of science, vol. 3, pp. 22—31.
 19. Chervanev, A.I. (2006), Menedzhment investitsiyoi diyalnosti [Menedzhment investitsiyoi diyalnosti], Knowledge, Kyiv, Ukraine.
- Стаття надійшла до редакції 21.11.2015 р.*